

Tussen klassieke en moderne criminele politiek. Leven en beleid van Jules Lejeune

TOM VANDER BEKEN

S. Christiaensen, Leuven, Universitaire Pers Leuven, 2004, 745 p.

Wie in België ook maar enigszins in justitie en strafrechtelijk beleid geïnteresseerd is, kent Jules Lejeune. De meesten onder ons kennen vooral de zogenaamde "Wet-Lejeune" die ondanks wetwijzigingen nog steeds synoniem is voor de wetgeving inzake voorwaardelijke invrijheidstelling. Sommigen menen Jules Lejeune ook te kennen als minister van justitie tijdens een zeer interessante scharnierperiode (1887-1894) uit de Belgische justitiële geschiedenis waarin een synthese werd gemaakt tussen het klassieke strafrechtsdenken en het door het positivisme geïnspireerde sociaal verweer. Het was een heel ideeënrijke tijd ook waarin Belgische academici vaak een stem hadden die ver buiten de landsgrenzen werd gehoord. ULB professor en mentor van vele beleidsmakers Adolphe Prins was als medeoprichter van het *Internationales Kriminalistisch Verein* één van de meest notoire en invloedrijke figuren uit die tijd.

Een vuistdik werk met als titel "*Tussen klassieke en moderne criminele politiek. Leven en beleid van Jules Lejeune*" lijkt dan ook verplichte lectuur voor al wie ook maar enigszins in strafrechtelijk beleid (uit die tijd) is geïnteresseerd. Een boek met dergelijk opzet creëert immers hoge verwachtingen.

Zoals vaak blijkt de tekst zelf niet alle verwachtingen te kunnen inlossen. Daarvoor is het boek te speciaal van opzet. Wie op zoek is naar een "groot verhaal" over Jules Lejeune en criminele politiek op het einde van de 19de eeuw zal na het lezen van het boek wellicht enigszins op zijn honger blijven. Hetzelfde geldt voor de lezer met een beperkte voorkennis van de materie en de periode. Ook hij of zij zal het, ondanks honderden pagina's lectuur, waarschijnlijk niet gemakkelijk hebben om zich achteraf een afgeleend beeld te vormen van Jules Lejeune en zijn tijd.

Op het eerste gezicht lijkt een dergelijke vaststelling weinig positief voor een werk dat toch een standaardwerk over dit thema wil zijn. Het zou evenwel zeer unfair zijn de kwaliteit van het boek enkel op dit criterium af te rekenen. Het boek heeft immers precies niet de ambitie het verhaal van Jules Lejeune en zijn tijd op te hangen aan kapstokken waar de meerderheid van de lezers mee vertrouwd is. Christiaensen kiest er bewust voor om afstand te nemen van wat hij "absolute paradigma's en van daaruit afgeleide kaders van analyse" noemt. Met name de "structuralistische machtsbenadering zoals die in menswetenschappelijke (i.c. criminologische) kringen in vooral de jaren zeventig en tachtig van vorige eeuw heerste" (p. 18) moet het ontgelden omdat dergelijke theorieën "erg beperkend zijn als invalshoeken voor onderzoek en [dat] daarom de historische criminologie nood heeft aan andere theorieën en aan meer gedifferentieerde benaderingen" (p. 21). Vooral dat laatste is voor Christiaensen dermate belangrijk dat hij twijfelt aan de bruikbaarheid van periodisering, transformatiemomenten en breuklijnen voor de systematisering van het wetenschappelijk onderzoek. Termen als oud en nieuw, conservatief en progressief en klassiek en modern ver-

hullen volgens Christiaensen vaak meer dan zij verklaren. Het gevolg daarvan is dat grote theorieën, concepten en generaliserende termen zoveel mogelijk worden vermeden en zeker niet als uitgangspunt worden genomen. Christiaensen is bewust naakt en onbevangen aan zijn zoektocht naar Lejeune begonnen. Zijn studie is dan ook eerst biografisch en historisch en dan pas criminologisch.

De keuze voor een dergelijk opzet verklaart het ontbreken van grote verhaallijnen in het boek. Christiaensen laat (eerst) de feiten voor zich spreken. De uiterst deductieve methode verklaart ook de grote omvang van het boek. Van feiten heb je immers nooit genoeg en voor de nuancering is het uiterst belangrijk dat zoveel mogelijk gegevens worden verzameld en naast elkaar gelegd.

Het boek bevat dan ook nagenoeg "alles" wat te weten valt over Lejeune. In een eerste deel ("De levensschets van een verlicht aristocraat") wordt de persoon van Jules Lejeune tegen het licht gehouden en worden achtereenvolgens zijn herkomst, achtergrond en loopbaan (hoofdstuk I), zijn ministerschap (Hoofdstuk II) en zijn post-ministeriële periode (Hoofdstuk III) besproken. De beschrijvingen in deze hoofdstukken zijn helder, precies en goed gedocumenteerd. Vooral de stukken over Lejeune als raadsman van Leopold II en advocaat in de zaak "Peltzer", over zijn positie in de regering Beernaert en zeker over de achtergronden en reacties m.b.t. *le grand complot* zijn schitterend.

Het tweede deel van het boek draagt de titel de "karakteristieken van Lejeunes beleidsvoering" en behandelt drie grote luiken uit het strafrechtelijk beleid van Lejeune: Het penitentiair beleid (Hoofdstuk IV), de voorwaardelijke invrijheidstelling en de voorwaardelijke veroordeling (Hoofdstuk V) en de patronage (Hoofdstuk VI). Ook deze teksten zijn een unieke bron van informatie. Volledig in de stijl van het werk heeft de auteur ook hier getracht elke mogelijke steen om te draaien in zijn zoektocht naar de waarheid. De stukken over de totstandkoming en de voorgeschiedenis van de wet op de voorwaardelijke invrijheidstelling en de voorwaardelijke veroordeling van 31 mei 1888 en de zogenaamde "papierene Lejeune" (p. 203) zijn dan ook bijzonder rijk. Op een bepaald moment brengt de auteur zelfs (eigen) grafologisch onderzoek in het debat om het vaderschap van de tekst aan Adolphe Prins toe te schrijven (voetnoot 929). Ook de teksten over de gebeurtenissen van 1886 en de zaak Falleur, Schmidt en consorten zijn zeer lezenswaard.

Het dient gezegd dat de deductieve methode van Christiaensen op bepaalde momenten echt werkt. Door de historiek van een bepaalde discussie - b.v. over de voorwaardelijke invrijheidstelling (p. 241 e.v.) of over de patronage (362 e.v.), los van de gekende theorieën en vooraf uitgetekende "vakjes" te beschrijven, toont Christiaensen aan dat de gekende "breuklijnen" uit de geschiedenis nuance verdienen.

Dergelijke stukken vormen dan ook ontegensprekelijk de grote meerwaarde van het boek. Er wordt zoveel informatie over Lejeune en zijn beleid gepresenteerd dat elke lezer gedwongen wordt de eigen zekerheden en concepten in vraag te stellen. Dit is geen geringe verdienste.

De algemene conclusies van het boek vormen vanuit dit opzicht een beetje een anticlimax. In het licht van de gekozen aanpak en methode - beschrijven i.p.v. beoordelen en categoriseren - werd een uitgebreide conclusie verwacht met veel informatie en zin

voor detail. Met een conclusie van 35 pagina's is het dit ook in grote mate geworden. Maar de auteur heeft meer willen doen door zijn bevindingen toch aan bestaande concepten en theorieën te toetsen en de onderlinge compatibiliteit ervan te onderzoeken. Hoewel ook deze stukken lezenswaard zijn, overtuigen zij minder. De door de auteur voorgestelde dimensies "humane beweegredenen", "maatschappelijke verankering" en "rationeel bestuur" om het beleid van Jules Lejeune te visualiseren, beklijven niet echt. Ook de argumenten waarmee het zogenaamde "controle- en machtsmodel" (verder) wordt gerelativeerd (p. 541 e.v.) zijn niet van aard dat zij deze modellen fundamenteel in vraag stellen. Maar dit is ook niet de reden waarom men dit boek moet lezen. Het boek is vooral sterk omdat het een veelkleurig en enigszins postmodern beeld schetst van een bijzonder belangrijke periode uit de Belgische justitiële geschiedenis, zonder weglating van eventueel dissonante geluiden. Wie daar zijn voordeel niet mee kan doen, is niet echt geïnteresseerd.